

Kozak Ihor. Forms and methods of prevention of deviant behavior of cadets of higher educational institutions of the ministry of internal affairs of Ukraine. *Journal of Education, Health and Sport*. 2017;7(5):1066-1074. eISSN 2391-8306. DOI <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.2550632> <http://ojs.ukw.edu.pl/index.php/johs/article/view/6532>

The journal has had 7 points in Ministry of Science and Higher Education parametric evaluation. Part B item 1223 (26.01.2017).
1223 Journal of Education, Health and Sport eISSN 2391-8306 7

© The Author (s) 2017;

This article is published with open access at Licensee Open Journal Systems of Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz, Poland

Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Noncommercial License which permits any noncommercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author(s) and source are credited. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.

This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.

The authors declare that there is no conflict of interests regarding the publication of this paper.

Received: 05.05.2017. Revised: 23.05.2017. Accepted: 31.05.2017.

FORMS AND METHODS OF PREVENTION OF DEVIANT BEHAVIOR OF CADETS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE

Ihor Kozak

Odessa State University of Internal Affairs, Ukraine

Abstract

The theoretical foundations of the forms of deviant behavior among students of higher educational institutions (HEIs) of the internal affairs of Ukraine are described. The existing pedagogical, psychological, social concepts are analyzed, the forms of deviation that are inherent for cadets of closed universities are identified, as well as the components of behavior that deviate from the norm. The author has identified three levels of existing contradictions in the prevention of deviant behavior: scientific and theoretical; social and pedagogical; scientific and methodical. The possible ways and methods of preventing the manifestations of deviations among cadets of higher education institutions of Ukraine's. Indicates the need to introduce a systematic approach to the prevention of deviant behavior, including general social, special and individual prevention measures. Emphasizes the need for the development of curatorial work and psychological centers in educational institutions of the internal affairs bodies of Ukraine.

Key words: deviant behavior, abnormal behavior, cadets, higher educational institutions, internal affairs bodies.

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ КУРСАНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МВС УКРАЇНИ

І. Г. Козак

Одеського державного університету внутрішніх справ, Україна

Актуальність. З огляду на сучасні дослідження та досвід педагогічної діяльності у ВНЗ МВС України, проблема проявів девіантної поведінки курсантів пов'язана не тільки з зовнішніми соціально-культурними та психолого-педагогічними обставинами, але й із реформуванням МВС України, яка безпосередньо вплинуло на перегляд елементів виховання та культурно дозвільної діяльності відповідно до сучасних вимог суспільства та самих органів внутрішніх справ.

Процеси розвитку соціально-культурної діяльності у закритому ВНЗ МВС України (як її частини), спрямованої на освоєння світу культури через організацію дозвілля в соціальному контексті на сьогодні ускладнені. У зв'язку з цим йде пошук засобів, що мають потенційні можливості забезпечувати ефективну профілактику девіантної поведінки курсантів закритих вузів, розвивати систему державно-патріотичного, морального, правового, естетичного, фізичного та інших видів виховання курсантів вузів органів внутрішніх справ (ОВС) в цілому. Дослідженням питання профілактики девіантної поведінки курсантів займалися: Ю.М. Антонян, Ю.О. Асєєва, І.П. Башкатов, Л.Ф. Бурлачук, З.Р. Кисіль, М.Ю. Кондратєв, В.М. Кудрявцев, О.Є. Личко, Ю.Н. Максимова, В.М. Синьова, О.М. Цільмак, С.І. Яковенко та інші.

Мета дослідження. Аналіз існуючих досліджень девіантної поведінки, розгляд форм її проявів.

Методи дослідження: аналіз філософської, соціологічної, психологічної та психолого-педагогічної літератури.

Результати дослідження та їх обговорення. У більшості досліджень розглядаються крайні міри прояву девіантної поведінки курсантів, такі як: алкоголізація, табакопаління, порушення дисципліни ВНЗ, дідовщина, навіть наркоманії, прояви суїцидальної поведінки тощо[1-6, 8, 11].

У профілактиці девіантної поведінки курсантів, які пройшли конкурс для вступу до ВНЗ МВС України, таких проявів або нема або вони не вимагають масштабної педагогічної діяльності. Однак, в середовище закритого вузу ОВС все-таки

потрапляють курсанти, які беруть участь в асоціальних громадських об'єднаннях, що мають негативні звички і відхилення в ціннісних орієнтаціях. Девіації курсантів проявляються в деяких формах: у вербальній та фізичній образі, суперечці з командирами, порушеннях режиму ВНЗ та ін [1, 7, 10]. Девіантна поведінка такого рівня вимагає організації спеціальних умов профілактики, спрямованих на корекцію даних проявів і зниження кількості проявів складних девіацій, що в цілому сприяє формування високої культури майбутнього фахівця ОВС, успішному виконанню навчально-бойових завдань [3, 12-14].

Разом з тим, питання профілактики девіантної поведінки курсантів вузів ОВС України засобами культурно-дозвільної діяльності не знайшли свого теоретичного і методичного обґрунтування.

При аналізі існуючої педагогічної літератури з профілактики та попередження девіантної поведінки серед курсантів закритих ВНЗ МВС України можливо відокремити наступні протиріччя які можливо сформулювати на трьох рівнях:

- науково-теоретичному існує протиріччя між існуючими дослідженнями в сфері культурно-дозвільної діяльності, що стосуються аспектів профілактики девіантної поведінки особистості та ступенем адаптованості більшості з них до специфіки закритого вузу ОВС, професійно-особистісних особливостей курсантів;
- соціально-педагогічному – між потребою держави та суспільства в підтримці високого рівня культури та стабільного психологічного стану курсантів вузів ОВС, для виконання навчально-бойових завдань і недостатнім використанням засобів культурно-дозвільної діяльності, для профілактики девіантної поведінки серед курсантів;
- науково-методичному – між об'єктивною потребою профілактики девіантної поведінки курсантів вузів ОВС культурно-дозвільної діяльності та недостатньою розробленістю змістовно-методичного забезпечення даного педагогічного процесу.

При аналізі даної проблематики визначено, що слід більш детально дослідити існуючі та впровадженні засоби культурно-дозвільної діяльності які спрямовані на профілактику девіантної поведінки серед курсантів закритих ВНЗ ОВС України, визначитись із існуючими формами девіантної поведінки, які зустрічаються в закритих ВНЗ України[7, 12-14].

Зазначимо, що в сучасних науково-теоретичних надбаннях до поведінки яка відхиляється від норми відносять достатньо велике і різноманітне коло проявів, наприклад: делінквентна, адиктивна, дезадаптивна, агресивна, суїцидальна та інші.

В роботах О. В. Хомич відокремлює наступні види поведінки яка відхиляється від норми:

- Дезадаптивна поведінка: а) поведінка в будь-якій ситуації, у відношенні до якої принципово можливо вказати більш раціональний спосіб поведінки; б) узагальнена характеристика чіткої поведінки, яка визначена труднощами соціальної адаптації або адаптації до будь-яких змін в умовах життєдіяльності. Даний вид поведінки не має аналогів, тому може бути виділений в окремий вид;

- Асоціальна поведінка: а) поведінка, в основі якого лежить вербалізуємий асоціальний або антисоціальний мотив; б) поведінка, що може бути охарактеризована іншими як порушує будь-якої соціальної норму;

- Неадекватна поведінка – являє собою одне з найбільш широких понять, практично ідентичне за обсягом поняттям «девіантної поведінки» та «поведінки що відхиляється» тобто поведінка, яка передбачає, наявність можливості вказати при рівних умовах варіант адекватної поведінки. Отже, поняття найчастіше вдаються до стереотипним ситуаціям і найменш - до нестандартних, динамічних, багатфакторним. Даний вид поведінки може бути застосований як загальна назва інших видів. Різновиди неадекватної поведінки: віктимна поведінка; девіантна поведінка; елінквентна поведінка; демонстративна поведінка; конфліктна поведінка; помилкова поведінка.

- Деструктивна поведінка – поведінка, яка супроводжується деструкцією (руйнуванням) чого-небудь. Слід вказати на наступні її прояви: а) руйнування соціальних норм і стереотипів; б) руйнування в аспекті можливого результату міжособистісних взаємодій; в) руйнування – в аспекті деградації особистості (чи поведінка, яка може призвести до такого підсумку). Деструкція особистості та її деградація – це внутрішні зміни. Як тільки вони перейдуть в зовнішню стадію, то їх прояви будуть зараховані до делінквентної, адиктивної й до інших видів поведінки, що відхиляється.

- Конфліктна поведінка – може бути розглянута у двох формах: а) конфліктність як властивість особистості, загальна схильність до розсуду в можливо нейтральних ситуаціях конфліктного змісту або як поведінка, що провокує конфлікти, причому в цьому випадку вона зовсім не обов'язково чітко усвідомлена; б) поведінка в процесі конфлікту [2, 6].

О. В. Змановська [5] наводить класифікацію поведінкових відхилень, засновану на таких провідних умовах, як вид норми, що порушується та на негативних наслідках відхилень у поведінці, розуміючи під соціальною нормою сукупність вимог і очікувань,

які пред'являють соціальну спільність (група, організація, клас, суспільство) до своїх членів з метою регуляції діяльності та відносин. В її структуру поведінки яка відхиляється входять: а) антисоціальна поведінка – поведінка, яка суперечить соціальним нормам, що загрожує соціальному порядку і благополуччю оточуючих людей. Можливо констатувати, що дане визначення входить у визначення делинквентності; б) асоціальна поведінка – поведінка, яка включає в себе ухиляння від виконання морально-етичних норм, тобто норм за які не заборонені законом і не мають кримінально караного характеру; в) аутодеструктивна поведінка – поведінка, яка пов'язана із заподіянням собі шкоди, руйнування свого організму і особистості [5].

Однак, не всі види поведінки, яка відхиляється проявляються в середовищі курсантів закритих ВНЗ ОВС України. Найбільш поширеними проявами девіантної поведінки серед курсантів виступають: відхилення в ціннісних орієнтаціях майбутнього офіцера, негативні звички, дрібні правопорушення, дисциплінарні порушення, словесні та фізичні образи, сперечання з командирами та ін. Відповідно до розглянутих форм можливо відокремити наступні компоненти структури девіантної поведінки курсантів закритих ВНЗ ОВС України:

- мотиваційно-смісловий компонент можливо характеризувати як відхилення від соціально-психологічної адаптації курсантів, яке визначено морально-етичними якостями, цінностями та ін. Найчастіше він проявляється у пошкодженні майна, у низькій мотивації до навчання, емоційний дискомфорт, який може бути виражений у підвищенні рівня конфліктності, тривожності, напруженості, замкнутості, розчаруванні та небажанні продовжувати навчання та служити тощо;

- комунікативно-діяльнісний компонент визначається рівнем інформаційно-правової норми і пов'язаний з проявом нестатутних стосунків, самовільному залишенні території ВНЗ, невиконання наказів командира, в проявах деяких видів адикцій (табакопаління, алкоголізації, комп'ютерної залежності);

- рефлексивно-особистісний компонент визначається наявністю та розвиненістю морально-етичної норм які пред'являються до фахівців органів внутрішніх справ, проявляється не як кримінальне порушення, а як порушення вимог статуту, до яких відносяться: порушення розпорядку дня, порушення пов'язані із форменим одягом, паління в недозволених місцях, порушення дисципліни, порушення дисципліни на заняттях, неохайний зовнішній вигляд тощо[3, 4, 7, 8, 13].

Чим вище ступінь прояву компонентів, стійкіше і багатогранніше зв'язки в структурі позначених компонентів, тим більшою мірою проявляється девіантна поведінка курсантів вузів ОВС.

Зниження рівня проявів компонентів девіантної поведінки курсантів військових вузів здійснюється завдяки проведенню профілактики.

Під профілактикою в широкому сенсі слова розуміється сукупність попереджувальних заходів, спрямованих на збереження і зміцнення нормального стану порядку [2, 5, 8, 13]. У педагогічній практиці профілактика девіантної поведінки особистості включає загальносоціальні, спеціальні заходи та індивідуальну профілактики [9, 13, 14].

До загально-соціальних заходів мають входити: блокування пропаганди культу насильства; патріотичне виховання, духовно-моральне виховання особистості; медико-психологічна робота; поліпшення загального рівня освіти; розвиток спортивних секцій та ін.

До спеціальних профілактичних заходів слід включати: корекційно-реабілітаційні заходи, спрямовані безпосередньо на особистість яка входить в групу ризику та повинні включати заходи соціально-правової допомоги.

До заходів в рамках індивідуальної профілактики слід включити заходи соціального та психологічного супроводу конкретної особистості, що демонструє девіантну поведінку.

При впровадженні системного підходу до профілактики девіантної поведінки серед курсантів ВНЗ ОВС України, необхідно вказати, що всі запропоновані види профілактичних дій необхідно проводити на наступних рівнях: ранньої профілактики – оздоровлення середовища та надання допомоги у важких життєвих ситуаціях; безпосередньої профілактики – не допустити перехід на злочинний шлях і забезпечити виправлення осіб зі значним ступенем дезадаптації; на рівні профілактики злочинної поведінки – створити умови для виправлення осіб, які систематично вчиняють правопорушення; на рівні профілактики рецидиву злочинних дій, що здійснюються молодими людьми [2, 11, 14].

Таким чином, в рамках профілактики девіантної поведінки серед курсантів слід впроваджувати заходи, які спрямовані на: формування та корегування морально-етичних цінностей які відповідають обраній професії; створення чіткої та постійної системи спостереження за курсантами; формування необхідного високого рівня правової свідомості; створення умов для ранньої психодіагностики та психологічної

профілактики схильностей до девіантної поведінки; розробку системи психолого-педагогічних заходів щодо ранньої профілактики відхилень у поведінці курсантів; формування суспільно-значущої світогляду у курсантів; формування позитивної установки до норм права та моралі; формування позитивного професійного образу працівника ОВС; включення елементів виховання в професійну підготовку курсантів; залучення та участь курсантів у самоврядуванні та наукової діяльності; виявлення осіб, серед курсанського контингенту, які схильні до девіантної поведінки тощо. При цьому пошук способів профілактики девіантної поведінки курсантів закритих вузів вельмо обмежений в просторі вузу ОВС, що потребує обґрунтування педагогічного потенціалу засобів культурно-дозвілєвої діяльності в профілактиці девіантної поведінки курсантів.

Також слід вказати, що профілактика девіантної поведінки передбачає кураторство на молодших курсах навчання, ранню та системну психодіагностику курсантів, індивідуальний підхід, правове виховання та ін. Проте ефективність виховних заходів безпосередньо залежить від особистості та педагогічної підготовки офіцера-куратора, його навичок своєчасної діагностики девіацій, вміння взаємодіяти та керувати колективом, колективною думкою, враховувати індивідуальні особливості особового складу, розуміти його потреби.

Список літератури:

1. Асєєва Ю.О. Девіантність як проблема соціалізації / Мат. всеукр. наук.-практ. конф. молодих науковців, «Соціалізація молоді в умовах розбудови демократичної правової держави» – Одеса: Одеський юридичний інститут ХНУВС, 2007. - С.17-20
2. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки: Курс лекцій / О. І. Бондарчук. – К.: МАУП, 2006. – 88 с.
3. Ваврик Т. Ю. Психологічна діагностика та корекція схильності до девіантної поведінки працівників органів внутрішніх справ України: Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.06 / Ваврик Тарас Юрійович. – К., 2004. – 19 с.
4. Гишинский Я. И. Девиантология: социология преступности, наркотизма, проституции, самоубийств и других «отклонений» / Я.И.Гишинский. – 2-е изд., испр. и доп. – СПб.: Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2007. – 362 с.
5. Змановская Е. В. Девиантология (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие / Е. В. Змановская. – М.: Изд. центр «Академия», 2003. – 288 с.
6. Казымбетова Д. К. Девиантное поведение молодежи как объект социологического исследования / Д. К. Казымбетова. – Алматы: б.и., 2001. – 21с.

7. Ківенко Н. В. Девіантна поведінка: сучасна парадигма: Монографія / Н. В. Ківенко, І. І. Лановенко, П. В. Мельник. – Ірпінь: Академія державної податкової служби України, 2002. – 240 с.
8. Кікалішвілі М. В. Девіантна поведінка: поняття та ознаки / М. В. Кікалішвілі // Вісник Акад. адвокатури України. – 2011. – № 3(22). – С.109 – 122.
9. Кримінологія: учебник / под ред. : В. Н. Кудрявцева, В. Е. Эминова. – Москва : Юрист, 2005. – 512 с.
10. Ломакина, А. Н. Причины и особенности профилактики девиантного поведения учащейся молодежи / А. Н. Ломакина // Мир науки, культуры, образования. – 2015. – № 4 (53). – С. 63–65
11. Максимова Н. Ю. Психологія девіантної поведінки: навч. посібник / Н. Ю. Максимова. – К.: Либідь, 2011. – 520 с.
12. Хомич А. В. Психология девиантного поведения / А. В. Хомич. – Ростовна-Дону : ЮРГИ, 2006. – 140 с.
13. Цільмак О.М., Омельченко С.В. Соціально–психологічне супроводження адаптації курсантів до умов навчально–виховного процесу / О. М. Цільмак, С.В. Омельченко // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2002. – № 2. – С. 167 – 170
14. Чайкин К. В. Профилактика правонарушений в подростковой среде // Вопросы психологии. № 6. – 2005. – С. 34–39.

REFERENCES:

1. Aseyeva Yu.O. Deviance as a Socialization Problem / Mat. allukr sci. pract. conf. Young Scientists, "Socialization of Youth in the Development of a Democratic Rule of Law" - Odesa: Odessa Law Institute, KhNUVS, 2007. - P. 17-20.
2. Bondarchuk O. I. Psychology of Deviant Behavior: Course of lectures / OI Bondarchuk. - K .: MAUP, 2006. - 88 p.
3. Vavrik T. Yu. Psychological diagnostics and correction of predisposition to deviant behavior of employees of the bodies of internal affairs of Ukraine: Author's abstract. dis ... Candidate psychologist Sciences: 19.00.06 / Vavrik Taras Yuriyovych. - K., 2004. - 19 p.
4. Gilinsky Ya. I. Deviantology: a sociology of crime, narcotism, prostitution, suicide, and other "deviations" / Ya.I.Gilinsky. - 2nd ed., Corr. and add. - SPb.: The Legal Center Press, R. Aslanov Publishing House, 2007. - 362 s.

5. Zmanovskaya E.V. Deviantology (Psychology of Deviant Behavior): Proc. manual / E. V. Zmanovskaya. - M.: Izd. Center "Academy", 2003. - 288 p.
6. Kazymbetova DK Deviant behavior of young people as an object of sociological research / DK Kazymbetova. - Almaty: b. I., 2001. - 21s
7. Kivenko N.V. Deviant Behavior: A Modern Paradigm: Monograph / N.V. Kivenko, I. I. Lanovenko, P.V. Melnyk. - Irpen: Academy of State Tax Service of Ukraine, 2002. - 240 p.
8. Kikalishvili MV Deviant Behavior: Concept and Signs / MV Kikalishvili // Bulletin Acad. Advocates of Ukraine. - 2011. - No. 3 (22). - p.109 - 122.
- Criminology: a textbook / ed. : VN Kudryavtseva, V. E. Eminova. - Moscow: Lawyer, 2005. - 512 p.
10. Lomakina, A.N. Causes and Features of Prevention of Deviant Behavior of Studying Youth / AN Lomakin // World of Science, Culture, Education. - 2015. - No. 4 (53). - P. 63-65
11. Maksimova N. Yu. Psychology of deviant behavior: teach. manual / N. Yu. Maksimova. - K.: Lybid, 2011. - 520 p.
12. Khomich AV Psychology of Deviant Behavior / AV Khomich. - Rostov-on-Don: YURGI, 2006. - 140 p.
13. Tsilmak O.M., Omelchenko S.V. Socio-psychological support of adaptation of cadets to the conditions of the educational process / O.M. Tsilmak, S.V. Omelchenko // Bulletin of the Odessa Institute of Internal Affairs. - 2002. - No. 2. - P. 167 – 170
14. Chaikin K. Prevention of offenses in the adolescent environment // Questions of psychology. № 6. - 2005. - P. 34–39.